

UNIV. PROF. PHDR. JIŘÍ VYSLOUŽIL, DRSC.

Vlastní podobizna

Emeritní profesor Masarykovy univerzity v Brně PhDr. Jiří Vysloužil, DrSc., se narodil 11. května 1924 v Košicích. Po maturitě na reálném gymnáziu v Brně-Husovicích (1943) byl totálně nasazen u filiálek říšskoněmeckých firem Glöckner Hamburg (v Kuřimi u Brna) a Klöckner Deutz Köln a. R. (v Brně a v Rájci-Jestřebí). Od raných let se učil soukromě hře na housle, později též hře na klavír, violu a hudební teorii. Založil studentské smyčcové kvarteto, v němž jako violoncellista působil budoucí profesor Masarykovy univerzity v Brně RNDr. Ivo Cetyl, žák prof. Vladimíra Úlehly a Vysloužilův celoživotní přítel. K prvním houslím kvarteta zasedl Miroslav Matyáš, budoucí sekundista Janáčková kvarteta. Samotnému Vysloužilovi připadl v kvartetu part violy.

*

V letech 1945–1949 studoval Vysloužil na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně muzikologii pod vedením profesorů Jana Racka a Bohumíra Štědróně (PhDr. 1949). Ve filozofii a estetice byl žákem profesorů Arnošta Inocence Bláhy a Mirko Nováka, v dějepisu profesora Josefa Macúrka, v etnografii profesora Antonína Václavíka. Prof. Racek rozšířil Vysloužilův rozhled o nové kulturní obzory a přivedl ho k systematickému studiu lidové písně v tehdejší Státním ústavu pro lidovou píseň v Brně (1947–1950). Prof. Štědrón později probudil ve Vysloužilovi zájem o hudební lexikografii.

*

Po krátkém působení v hudebním lektorátu Armádního souboru Víta Nejedlého v Praze (se skladateli Jiřím Matysem a Svatoplukem Havelkou) a na Vyšší hudební škole v Kroměříži, kde vyučoval dějinám hudby, estetice a folkloristice, byl Vysloužil roku 1954 jmenován a ustanoven odborným asistentem pro obory dějiny nové hudby a folkloristika na hudební fakultě Janáčkovy akademie múzických umění v Brně. Zde se též stal jako proděkan hudební fakulty prospěšným spolupracovníkem rektora prof. Ludvíka Kundery a děkana prof. Františka Kudláčka.

Z pověření rektora L. Kundery Vysloužil založil a vedl Kabinet pro teorii umění. Vydával Spisy JAMU, podílel se organizačně a ideově na pořádání vědecko-pedagogických konferencí. Od poloviny padesátých let přednášel hudbu 20. století. Se Ctiradem Kohoutkem vedl seminář soudobé hudby, pro nějž jako správce knihovny opatroval dosti dobrodružným způsobem literaturu a partitury Nové hudby, v té době mezi českými skladateli poválečné generace zcela neznámé. Vedle učitelského a organizačního působení na JAMU se též věnoval hudební publicistice a kritice. Roku 1958 se seznámil s Aloisem Hábou. Pravidelné osobní kontakty obou se brzy proměnily v mnohaleté pracovní přátelství, z něhož Vysloužil bohatě lidsky a vědecky těžil. Angažoval se mnohostranně pro Hábovo dílo a pozval ho k přednáškám do Brna, které se uskutečnily na půdě JAMU.

*

Na výzvu prof. Racka se Vysloužil roku 1963 přihlásil ke konkurzu na uvolněné místo odborného asistenta katedry hudební vědy a dějin umění Filozofické fakulty Brněnské univerzity. Roku 1964 se habilitoval. Zároveň byl jmenován a ustanoven docentem, na návrh prof. Racka též vedoucím katedry jako jeho nástupce. Přednášel dějiny české a evropské moderní hudby, folkloristiku, estetiku. Vedl proseminář a diplomní a doktorandské semináře. Školil aspiranty. Na fakultě vychoval řadu žáků, z toho též několik zahraničních. Ve funkci odpovědného redaktora usiloval o vědeckou profilaci fakultní muzikologické revue *Studia minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis. Series musicologica*. Roku 1972 byl jmenován profesorem. Emeritován byl roku 1990. Od té doby působí na filozofické fakultě jako externí pedagog.

*

Činorodá vědecká atmosféra brněnské alma mater určila směr dalších Vysloužilových tvůrčích aktivit. Jako důležitý vývojový moment se ukázal dvouměsíční studijní pobyt v Německé spolkové republice na jaře 1968. V hudebně-vědném semináři prof. H. H. Eggebrechta na Albert-Ludwig-Universität Freiburg i. Br. těžil Vysloužil ze systematicky orientované muzikologie freiburské školy. K aplikaci metodologie došlo bezprostředně nato v připravovaném projektu *Slovníku české hudební kultury* jako věcného protějšku k Československému hudebnímu slovníku osob a institucí. Vysloužil navrhl roku 1966 jeho koncepci a obhájil ji před odborným grémiem. Jako vedoucí Kabinetu pro hudební lexikografii řídil s týmem spolupracovníků redakční práce až do roku 1990, kdy tuto funkci po něm převzal jeho dlouholetý spolupracovník Jiří Fukač.

*

V roce 1968 byl Vysloužil z podnětu Rudolfa Pečmana jmenován předsedou muzikologické komise Mezinárodního hudebního festivalu v Brně. Brněnská muzikologická kolokvia se stala navzdory politicky kontroverzním poměrům v totalitně řízeném státu díky trvalé pravidelné účasti profilovaných osobností důležitým mezinárodním centrem setkání muzikologických škol Západu a Východu. Trvalé svědectví o těchto aktivitách podávají kolokviijní sborníky vydávané zprvu Rudolfem Pečmanem, následně pak Petrem Mackem. Vysloužilův rozhodující podíl na programové i organizační profilaci brněnských kolokvií let

1968–1990 byl obecně v odborných kruzích kolegů a přátel uznáván. Pravidelný účastník kolokvií a budoucí doktor honoris causa Masarykovy univerzity H. H. Eggebrecht jej zhodnotil takto:

„Vykonal jsi pro mezinárodní hudební vědu mnoho, nejenom svými pracemi, nýbrž také a zcela specifickým způsobem svým neúnavným zasazováním se a myšlením a prací pro ‚Brno‘. Za tato kolokvia je co děkovati Tobě, a mne vždy obohatila, vědecky a lidsky a nade vše důležitou službou dorozumění mezi národy a uchování míru úctou k lidem a vzájemným pochopením.

Je přece jedno, jestliže nejsme vždycky stejného názoru, jako v předešlém kolokviu týkajícím se ‚stylu‘. Snad máš také více pravdu než já – říkáme otevřeně, co si myslíme, a říkáme to v přátelství (v dopise 27. prosince 1982)“.

Z iniciativy Jiřího Fukače byl Vysloužil roku 1976 jmenován předsedou výboru Mezinárodního hudebního festivalu v Brně. Tuto funkci vykonával do roku 1990, kdy ji po něm převzal dlouholetý tajemník sekretariátu Arnošt Parsch. Týmu expertů se dařilo uhájit relativně nezávislou uměleckou linii festivalu sledovanou od jeho vzniku roku 1966.

*

Roku 1976 byl Vysloužil jako přední janáčkovský badatel jmenován ředitelem nakladatelství Supraphon předsedou Ediční rady souborného kritického vydání hudebního díla Leoše Janáčka. Již v šedesátých letech uvažovaný ediční projekt byl uskutečněn za Vysloužilova vedení v úzké spolupráci s Jarmilem Burghauserem v řadě titulů. Do realizace projektu byli jako editoři zapojeni absolventi brněnských vysokých škol, též Vysloužilovi žáci. Ze zvláště produktivní editorské dvojice Miloš Štědroň – Leoš Faltus připadla roku 1990 posledně jmenovanému funkce předsedy Ediční rady, jejímž čestným členem pak byl Vysloužil jmenován.

*

V krátké vlastní podobizně se nesluší hodnotit kvalitativní stránku tvůrčích aktivit pojednávaného subjektu. Kvantitativní stránku produkce v daném případě zaznamenávají tři bibliografické soupisy. Názvy prací vyjadřují Vysloužilovu zaměřenost na jednotlivé oblasti oboru. Některé texty přednesl na zahraničních vysokých školách a kongresech (Německo, Rakousko, Švýcarsko, USA, Francie, Finsko, Švédsko, bývalý Sovětský svaz a Jugoslávie, Polsko, Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko). Vysloužilovy mezinárodní aktivity je snad možné považovat za známku vědecké kvalifikovanosti. Pozitivní hodnocení přišla také z tábora českých muzikologů, jako od žačky Vladimíra Helferta a Jana Racka Theodory Strakové. Na prahu Vysloužilova životního jubilea mu přála „*zdraví, spokojenost a sílu v záslužné práci, a přitom vždy vědecky fundované, která je tolik potřebná, nevznášá se jen v oblacích, ale jde vždy ke konkrétním problémům*“ (14. prosince 1998).

V krátké sebereflexi vzpomíná Vysloužil s vděčností svých rodičů: otce Cyrila (1879 – 1966), rodem z Konice u Prostějova, který mu sebeobětováním umožnil středoškolská a vysokoškolská studia; matky Marie, rozené Dohaničové (1899 –

1945), v mladých letech sólově pěvkyně na řecko-katolickém kúru v rodném Užhorodě, která ho přivedla k hudbě a od níž poprvé slyšel jméno Leoš Janáček.

Leden 1999

Univ. Prof. PhDr. Jiří Vysloužil, DrSc.

Selbstbildnis

PhDr. Jiří Vysloužil, DrSc., emeritierter Professor der Masaryk-Universität in Brünn, wurde am 11. Mai 1924 in Košice (Slowakei) geboren. Nach dem Abitur auf dem Realgymnasium in Brno-Husovice (1943) arbeitete er zwangsgemäß im Totaleinsatz bei den Filialen der reichsdeutschen Firmen Glöckner Hamburg (in Kuřim bei Brünn) und Klöckner Deutz Köln am R. (in Brünn und Rájec-Jestřebí). Schon in seinen frühen Jugendjahren lernte Vysloužil das Geigen-spiel, später auch das Klavier, die Bratsche und die Musiktheorie. Er gründete ein Studentenstreichquartett, in dem als Violoncellist Dr. sc. nat. Ivo Cetl, der künftige Professor der Masaryk-Universität in Brünn und Vysloužils Lebens-freund, wirkte. Zur ersten Geige des Streichquartetts setzte sich Miroslav Matyáš, der künftige Sekundist des famosen Janáček Quartetts. Vysloužil selbst fiel die Stimme der Bratsche zu.

*

In den Jahren 1945–1949 studierte Vysloužil an der Philosophischen Fakultät der Masaryk-Universität in Brünn unter der Leitung der Professoren Jan Racek und Bohumír Štědroň die Musikwissenschaft (PhDr. 1949). In der Philosophie und Ästhetik war er Schüler von Professoren Arnošt Inocenc Bláha und Mirko Novák, in Geschichte des Professors Josef Macůrek. Ethnographie hörte er bei Professor Antonín Václavík. Prof. Racek erweiterte Vysloužils Kulturhorizont um neue Kenntnisse und führte ihn zum systematischen Studium der Volkslied-kunde im Staatlichen Institut für das Volkslied (1947–1950). Prof. Štědroň er-weckte später Vysloužils Interesse an der Musiklexikographie.

*

Nach einer kurzen Wirkung im Musiklektorat des Armeekünstlerensembles Vít Nejedlý in Prag (zusammen mit den Komponisten Jiří Matys und Svatopluk Havelka) und an der Höheren Musikschule in Kremsier, wo er die Musikge-schichte, Ästhetik und Volksliedkunde unterrichtete, wurde Vysloužil zum Obe-rassistenten für neuere Musikgeschichte und Volksliedkunde an der Musikfa-kultät der Janáček-Akademie der musischen Künste in Brünn ernannt und an-gestellt (1954). Als Vizedekan der Musikfakultät wurde er zum nützlichen Mi-

tarbeiter des Rektors Professor Ludvík Kundera und des Dekans der Musikfakultät Professor František Kudláček.

Im Auftrag des Rektors L. Kundera hat Vysloužil das Kabinett für Theorie der Künste gegründet und geleitet. Er gab die Schriften der Janáček-Akademie heraus, beteiligte sich organisatorisch und ideell am Veranstellen der wissenschaftlich-pädagogischen Konferenzen. Ab der Hälfte der fünfziger Jahre las er über die Musik des 20. Jahrhunderts. Gemeinsam mit dem Komponisten und Musiktheoretiker Ctirad Kohoutek leitete er das Seminar für die zeitgenössische Musik, für das er als Verwalter der Akademie-Bibliothek auf eine ziemlich abenteuerliche Weise aus dem westlichen Ausland Literatur und Partituren der Musica Nova, die damals bei den tschechischen Komponisten der Nachkriegsgeneration völlig unbekannt waren, verschaffte. Neben seiner pädagogischen und organisatorischen Wirkung auf der Janáček-Akademie widmete er sich auch der musikalischen Publizistik und Kritik.

Im Jahre 1958 lernte Vysloužil Alois Hába kennen. Regelmäßige persönliche Kontakte der beiden verwandelten sich bald in eine langjährige arbeitsmäßige Freundschaft, von der Vysloužil einen großen menschlichen und wissenschaftlichen Gewinn hatte. Vysloužil engagierte sich vielseitig für das Werk Hábas und lud ihn auch nach Brünn zu Vorträgen ein, die sich auf dem Boden der Janáček-Akademie verwirklichten.

*

Auf eine Aufforderung Prof. Racek hin hat sich Vysloužil im Jahre 1963 um die freigewordene Stelle des Oberassistenten am Lehrstuhl der Musikwissenschaft und der Kunstwissenschaften an der Philosophischen Fakultät der Brünner Universität beworben. Im Jahre 1964 hat er sich habilitiert, gleichzeitig wurde er zum Dozenten ernannt und auf Vorschlag des Prof. Racek als sein Nachfolger auch zum Lehrstuhlsleiter angestellt. Er hielt Vorlesungen über die Geschichte der tschechischen und neuzeitlichen europäischen Musik, über die Volksliedkunde und Ästhetik. Er leitete das Proseminar, die Diplom- und Doktoranden-seminare, bildete die Aspiranten aus. Während seiner Wirkung an der Brünner Alma Mater hat Vysloužil zahlreiche Schüler ausgebildet, einige von ihnen auch vom Ausland. In seiner Funktion des verantwortlichen Redakteurs bemühte er sich um wissenschaftliche Profilierung der musikwissenschaftlichen Revue der Fakultät *Studia minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis. Series musicologica*. Im Jahre 1972 wurde er zum Professoren ernannt. Im Jahre 1990 wurde er emeritiert. Seitdem wirkt er an der philosophischen Fakultät als beauftragter Pädagoge.

*

Die rührige wissenschaftliche Atmosphäre an der Brünner Alma Mater bestimmte die Richtung Vysloužils nächsten wissenschaftlichen Aktivitäten. Als bedeutender Entwicklungsmoment zeigte sich der zweimonatige Aufenthalt in der Bundesrepublik Deutschland im Frühling 1968. Im musikwissenschaftlichen Seminar von Prof. Hans Heinrich Eggebrecht an der Albert-Ludwig-Universität Freiburg i. Br. schöpfte Vysloužil aus der systematisch orientierten Musikwis-

senschaft der Freiburger Schule. Zur Anwendung der Methodologie kam es unmittelbar danach im proponierten Projekt des Wörterbuches der tschechischen Musikultur als sachlichen Gegenstücks zum Tschechoslowakischen Musikwörterbuch der Personen und Institutionen. Vysloužil entwarf im Jahre 1966 seine Konzeption und wußte sie auch vor dem Fachgrèmium mit Erfolg zu verteidigen. Als Vorsitzender des Kabinetts für Musiklexikographie leitete er mit einem Team von Mitarbeitern die Redaktion des Projektes bis zum Jahre 1990, als diese Funktion nach ihm sein langjähriger Mitarbeiter Jiří Fukač übernahm.

*

Im Jahre 1968 wurde Vysloužil aus Anlass von Rudolf Pečman zum Vorsitzenden der musikwissenschaftlichen Kommission des Internationalen Musikfestival in Brünn ernannt. Trotz der politisch kontroversen Verhältnisse im totalitär regierten Staate wurden die Brünnner musikwissenschaftlichen Kolloquien zum wichtigen internationalen Treffpunkt verschiedener musikwissenschaftlicher Schulen von Westen und Osten. Ein dauerndes Zeugnis über diese Aktivitäten geben die Kolloquienberichte, die zuerst von Rudolf Pečman und folgend dann von Petr Macek herausgegeben wurden. Vysloužils entscheidender Anteil an der programmatischen und organisatorischen Profilierung der Kolloquien in den Jahren 1968–1990 wurde nicht nur von Fachkollegen und Freunden, sondern auch in breiten internationalen Fachkreisen allgemein anerkannt. Der regelmäßige Teilnehmer an den Kolloquien ab 1969 und künftige Doctor honoris causa der Brünnner Masaryk-Universität H. H. Eggebrecht würdigte ihn wie folgt:

„Du hast doch für die internationale Musikwissenschaft sehr viel auch geleistet, nicht nur durch Deine Arbeiten, sondern auch und in einer ganz spezifischen Weise durch Dein unermüdliches Eintreten und Denken und Arbeiten für ‚Brünn‘. Diese Colloquien sind Dir zu verdanken, und mich haben sie immer bereichert, wissenschaftlich und menschlich und in dem über alles wichtigen Dienst der Verständigung zwischen den Völkern und der Erhaltung des Friedens durch menschliche Achtung und durch Verständnis für einander.

Es ist doch egal, wenn wir nicht immer einer Meinung sind, wie beim vorigen Colloquium betreffend ‚Stil‘. Vielleicht hast Du auch mehr recht als ich – wir sagen offen, was wir denken, und sagen es in Freundschaft (im Briefe von 27. Dezember 1982)“.

Auf die Initiative Jiří Fukačs wurde Vysloužil im Jahre 1976 zum Präsidenten des Ausschusses des Brünnner Internationalen Musikfestivals ernannt. Diese Funktion übte er bis zum Jahre 1990 aus, als sie nach ihm der langjährige Sekretär des Festivalsausschusses Arnošt Parsch übernahm. Dem Team von Experten gelang es, eine künstlerisch relativ unabhängige Programmlinie, die seit der Entstehung des Musikfestivals (1966) immer verfolgt wurde, zu behaupten.

*

Im Jahre 1976 wurde Vysloužil als profilierter Janáček-Forscher vom Direktor des Prager Verlags Supraphon zum Vorsitzenden des Editionsrates der kritischen Gesamtausgabe der Musikwerke Leoš Janáčeks ernannt. Das schon in

der sechziger Jahren proponierte Projekt wurde unter Vysloužil's Leitung in enger Zusammenarbeit mit Jarmil Burghauser in mehreren Titeln verwirklicht. Zu seiner Realisation wurden Absolventen der Brüner Hochschulen, auch Vysloužil's Schüler, als Editoren angagiert. Vom besonders produktiven Editorenpaar Miloš Štědroň und Leoš Faltus fiel im Jahre 1991 dem letztgenannten die Funktion des Vorsitzenden des Editionsrates zu dessen Ehrenmitglied dann Vysloužil ernannt wurde, zu.

*

In einem kurzen Selbstbildnis gehört es sich nicht, die qualitative Seite der schöpferischen Aktivitäten des behandelnden Subjektes zu bewerten. Die quantitative Seite seiner Produktion registrieren im gegebenen Falle drei bibliographische Verzeichnisse. Die Titel der Arbeiten drücken Vysloužil's Orientation an einzelnen Bereichen des Faches aus. Mehrere Texte hat Vysloužil auf ausländischen Hochschulen und Kongressen (Deutschland, Österreich, Schweiz, USA, Frankreich, Finnland, Schweden, die ehemalige Sowjetunion, Polen, Ungarn, Jugoslawien, Bulgarien, Rumänien) vorgetragen. Diese Reflexion Vysloužil's über seine wissenschaftlichen Leistungen darf man vielleicht als Signum ihrer Relevanz einschätzen. Positive Schätzungen kommen auch von den Kreisen der tschechischen Musikwissenschaft, wie zum Beisp. von der Schülerin Vladimír Helferts und Jan Raceks Theodora Straková. An der Schwelle seines Lebensjubiläums richtete sie an Vysloužil Wunsch von *„viel Gesundheit, Zufriedenheit und Schaffenskraft bei seiner verdienstvollen, und dabei immer wissenschaftlich fundierten Arbeit, die so notwendig ist, nicht nur in den Wolken schwebt, sondern immer an konkrete Problemen herangeht (14. Dezember 1998)“*.

In kurzer Selbstreflexion gedenkt Vysloužil dankbar seiner Eltern: seines Vaters Cyril (1879 – 1966), gebürtig aus Konice bei Prostějov (Prossnitz) in Mähren, der ihm durch Selbstaufopferung das Studium auf der Mittelschule und Universität ermöglichte; seiner Mutter Maria, geb. Dohaničová (1899 – 1945), in jungen Jahren Solosängerin des griechisch-katholischen Chores in ihrem Geburtsort Užhorod (Ushgorod) in Karpatukraine, die ihn zur Musik brachte und von der er den Namen Leoš Janáček zum erstenmal gehört hat.

Januar 1999

